

Hjelmslev Herred.

Historisk-topografisk skildret

af CHR. HEILSKOV.

(Fortsat.)

Hørning Sogn

omgives af Blegind Sogn, Stilling · Solbjerg Sø, Stilling og Adslev Sogne samt Koldt Sogn i Ning Herred, hvorfra det skilles ved Aarhus Aa. Jorderne er højtliggende og bakkede, dels ler-, dels sandmuldede. Det højeste Punkt (94 m) ligger nord for Bjertrup. En anden Højde i Sognet er Salsbjerg (71 m).

Af Skov findes der en Del, men ikke af stor Udstrækning, nemlig Overskov, Sønderskov, Holmen m. m. 1645 omtales »Hørning schouff«, hvor der under Krigen Aaret forud var rodhugget og ombrændt 38 smaa Ege og 40 smaa Bøge, og »Holmschouff« (Holmen), hvor der var hugget 13 Ege og 9 Bøge. Førstnævnte er vel den, der nu kaldes Sønderskov. Samme Aar nævnes Fregerslev Skov, hvor der var hugget 10 Ege og 25 Bøge og stævnet 20 Bøge.¹⁾

Ved Ryttergodsets Salg købtes 1768 noget Skov ved Hørning af Kancelliraad Jochum Rodenberg de Lichtenhielm, der var en stor Godskøber paa den Tid.

Sognet maa i høj Grad siges at ligge ved Alfarvej, da det baade gennemskæres af den store østjydske Landevej (Skanderborg—Aarhus), der ved Bering Bro fører over Aarhus Aa ind i Ning Herred, og af den østjydske Hovedbane, der har Station i Hørning.

Denne Beliggenhed ved Alfarvej har ikke været til Held for Sognet i Ufredstider, naar Fjenden drog

¹⁾ Orion. 1851.

frem og tilbage ad de store Landeveje. Saaledes døbtes mellem 1657 og 59 i Maarslet et Barn, hvis Moder var kommen fra Hørning »fra Hus af de umilde Polakker forjaget«. ¹⁾

Skønt beliggende udenfor Taternes egentlige Revier, kom disse dog ofte i den første Halvdel af forrige Aarhundrede til Hørning Sogn. En Mand ved Navn Rytter-Niels har fortalt til Evald Tang Kristensen, at naar »Kæltringerne« kom til Hørning, gik deres Kvinder omkring i Byen og tiggede, og de havde deres Samlingssted, hvor Byen nu (ca. 1890) har sin Kølle. De dyppede Byg i Brændevin og gav Folks Høns; og naar disse saa blev fulde, tog de dem. Sommetider havde de en Gris med og sommetider en tam Skade. ²⁾

Kronens Part af Korntienden af »Hvorning« Sogn, som Fru Birgitte Rosenkrantz, Claus Glambechs Enke, havde haft, blev 1593 lagt under Skanderborg Slot. ³⁾ Kongetienden (20 Td. 4 Skp. 2 Fdk. H.) tilskødedes 1688 Margrethe Wilders, Fredr. Werdelmanns Enke. ⁴⁾ 1718 ejedes den af Geheimeraad, Stiftamtmand v. Plessen og Krigsraad Gyberg. Jus patronatus og Kirketienden af Hørning Sogn generhvervedes 1720 af Kronen ved et saakaldt Reluitionsskøde fra Amtmand Jørgen Grabow i Skanderborg. ⁵⁾ Kirketienden tilligemed en Kirkejord i Hørning og en dito i Bjertrup solgtes 1768 af Rytterdistriktet til Christina Magdalena og Ulrica Joachimina Lütken. ⁶⁾

Ved Klemmebrevet af 1555 bestemtes, at Hørning Sogn skulde være Anneks til Blegind. ⁷⁾ Indtil da havde det vel været et selvstændigt Præstekald. Nu er Hørning ved Præsteresidensens Forlæggelse dertil i 1909 bleven Hovedsognet.

I 1690 var der i Sognet 32 Gaarde, 2 Huse og 2 Møller, i 1808 33 Gaarde (hvoraf 4 udflyttede) og 26

¹⁾ Hist. Tidsskr. 6. R. V, 523.

²⁾ E. T. Kristensen: Det jydsk Almuelev. V, 581.

³⁾ Kancelliets Brevbøger.

⁴⁾ Kronens Skøder.

⁵⁾ Topogr. Saml. p. Papir.

⁶⁾ Skøde-Prot. Nr. 20, Skanderb.

⁷⁾ Kirkehist. Saml. 3. R. III, 365.

Huse, i 1859 39 Gaarde og 40 Huse, hvoraf 11 Gaarde og 19 Huse udenfor Byerne, og i 1921 226 Gaarde og Huse.

Folketal:

1769	1787	1801	1834	1840	1860	1880	1890	1901	1911	1921
317	296	418	513	513	580	685	744	729	905	903

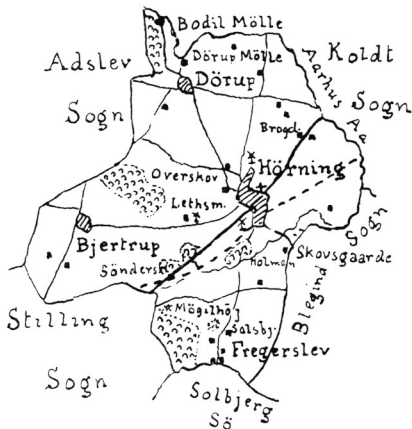
Byer: Hørning, Fregerslev (udflyttet), Dørup og Bjertrup.

Hørning,

der ligger nogenlunde midtvejs mellem Skanderborg og Aarhus, er en typisk Landevejsby med brolagt Hovedgade, der med Kirken og Kroen samt den skraat overfor sidste liggende Rytterskole giver den et værdigt og gammeldags hyggeligt Præg. Her findes endvidere Præstegaard, Kommuneskole, Læge,

Dyrlæge, Savværk, Maltgøroeri, Afholdshjem, Mejeriet Engesholm (opr. 1885), Brugsforening, Handlende, 2 Møller (af hvilke den, der ligger ved Stationen, hedder Karens Mølle), Bageri, Jydsk Haveselskabs Forsøgsstation (Forædling af Haveplanter), Sparekasse (opr. 1871), Filial af Banken for Skanderborg og Omegn og af Skanderborg Handels- og Landbrugsbank, Jernbane-, Telegraf- og Telefonstation med Postekspedition samt Sognebogsamling (ca. 900 Bd.), ialt i 1921 58 Gaarde og Huse med 231 Indbyggere.

Byen ligger saa at sige i to Etager, idet Stationsbyen ligger lavere end den gamle By. Vejen, der forbinder dem, gaar i en Sløjfe op over en Jernbaneviadukt.

Kort over Hørning Sogn.

Hørning er utvivlsomt en meget gammel By. Endelsen -ing tyder — som tidligere nævnt — paa høj Ælde; men noget om Navnets Oprindelse bliver det nok med vore nuværende Hjælpemidler vanskeligt at udfinde. »Af Horn dannes Hørning, et spidst Hjørne«, siger Dr. O. Nielsen.¹⁾ Men denne Tolkning klinger ikke særligt overbevisende, saa længe det spidse Hjørne svæver ude i det blaa. Saa var det næsten rimeligere at antage, at Stedet simpelthen havde Navn efter »Hornungerne«, Efterkommerne af en vis Horn, der maaske først har slaaet sig ned her.

Byen har vistnok altid i den historiske Tid været ret anselig, et Knudepunkt ved den alfare Vej. I et gammelt Skæmterim om en Række Byer i Hjelmlev Herred optræder den da ogsaa som en flot Nummer ét:

Hørning er en stue Bøj,
Dørup legge let i Løj,
di Jegsen Baagere,
di Adslev Raagere,
di Miesing Hæremænd,
di Fueløw Tyww
i Alken ska di blyw
aa møst dje høwe Yw.²⁾

Første Gang Hørning nævnes i Historien er vistnok 1347 sammen med Blegind, da Laurits Michelsen skænker noget Gods til Aarhus Domkirke (se under Blegind). I 1477 skøder Biskop Jens i Aarhus blandt andet Gods en Gaard i Hørning, som Jes Mogensen boede i, til et Kapel i Aarhus Domkirke.³⁾ Senere forekommer Byens Navn i en Regnskabsbog over Indtægten af Landehjælpen 1524—26.⁴⁾ Af en Gaard, kaldet »Hørning Præstegaard« (Anneksgaard) fik 1553 Sognepræsten i Stilling Landgilden og Sognepræsten i »Bleginde« Kronens Part af Tienden.⁵⁾ (Endnu 1761 omtales Anneksgaarden i Hørning). 1568 skødede

¹⁾ Blandinger til Oplysn. om dansk Sprog i ældre og nyere Tid. I, 254.

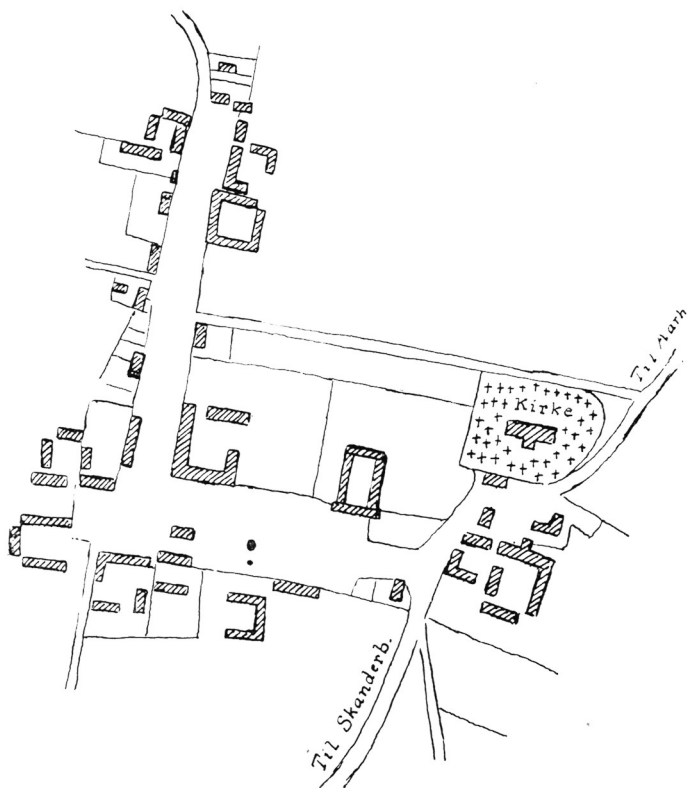
²⁾ Skattegraveren. 9. Aarg., S. 131.

³⁾ Liber Aarhusiensis. Script. rer. Dan. VI, 509.

⁴⁾ Danske Mag. 4. R. II, 41.

⁵⁾ K. B.

Jørgen Skram til Tjele en Gaard i Hørning, der havde ligget under St. Hans Kloster i Viborg, til Kronen.¹⁾
^{21/10} 1768 fik Højesteretsadvokat Mathias Bruun

Hørning By efter Udskiftningskort 1778.

Koncession paa den kgl. forbeholdne Jagttrettighed paa Hørning Mark.²⁾

I 1661 bestod Byen af 6 Helgaarde, 6 Halvgaarde og 1 Bol, alt hørende under Kronen, undtagen 1

¹⁾ Kr. Skød.

²⁾ Rentekammerets Ekspeditionsprot.

Gaard og Bolet, der tilhørte Aarhus Hospital.¹⁾ I 1859 fandtes her ialt 13 Gaarde samt 13 Huse med og 14 uden Jord.

Paa Rytterdistriktets Tid var der 8 Selvejere i Hørning.

I Sommeren 1859 afbrændte den største Del af Byen. Ilden udbrød d. 14. Juli ved Middagstid i Rasmus Møllers Enkes Gaard i den vestre Ende af Byen (nu Foerløse Gaard), hvor der indebrændte 2 Heste og 10 Kreaturer. Derfra førtes Ilden ved den temmelig stærke Blæst til P. Leth Nissens Gaard (nu den udflyttede Lethsminde) og herfra videre til Krogaarden, hvis Hovedbygning dog blev reddet. Ialt nedbrændte 9 Gaarde og 14 Huse, og i alle disse blev saa godt som intet reddet af Redskaber og Indbo. Af den hele By var kun 2 Gaarde og nogle faa Huse uskadt tilbage. Man formodede, at Ilden var opstaaet ved udkastede Gløder paa en Mødding.²⁾

I Hørning er Matematikeren, Professor Johannes Hjelmslev født 1873.

Særligt benævnte Steder i Hørning By er:

Præstegaarden, opført 1859 efter Branden, købt til Præsteembedet 1909 og overtaget af Menigheden ca. 1924. Det er den sydvestligste Gaard i Byen, tidligere ejet af Tandlæge Kjærtinge i Aarhus.

Skolen, stor og rummelig, er opført 1913 (Arkitekt Harald Lassen) i den vestlige Udkant af Byen. Begge de ældre Skoler findes endnu. Den gamle kongelige Rytterskole ligger midt i Byen ved Landevejen. Ved et sært Held blev den sparet ved Ildebranden. Den er bygget 1721, men Skorstenen og Vinduerne er noget forandrede. Til den var der 1772 henlagt 23 Skp. H. Til Skolen hørte en Kaalhave mod Vest, indelukket med et Stendige, og mod Øst ud til Adelvejen en lille Urtehave med 2 Æbletræer i.³⁾ Rytterskolen er nu Privatbolig. I den næstældste Skolebygning, der ligger længere oppe i Byen, er der Brugsforening.

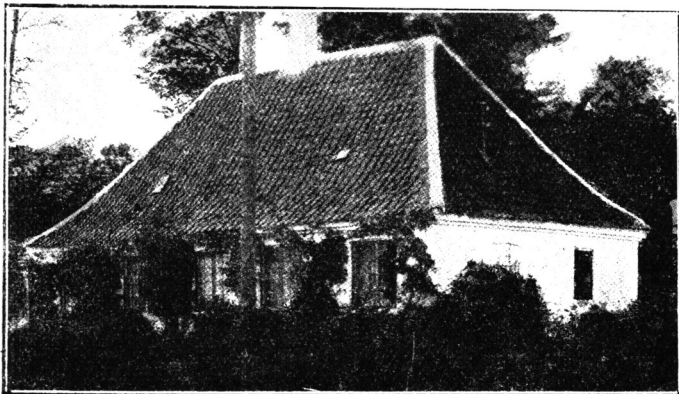
¹⁾ Sognepræsternes Designationer paa Gaarde, Boel og Tiendeydere. 1651. Rigsark.

²⁾ Aarhus Stifts-Tid. 1859, Nr. 165.

³⁾ Hjelmslev Herredsprotokol 1772, Landsark.

Huset er vistnok opført efter den store Brand og da taget i Brug til Skole.

Hørninggaard, lidt isoleret vestlig for Byen. Dens Hovedbygning opførtes 1826 af Niels Espensen. Senere ejedes Gaarden af hans Svigersøn Thomas Møller og fra 1864—75 af Lars Jensen, hvorefter Christian Sophus Næsted købte den for 84,000 Kr. Han havde den endnu 1880 og var gift med Margrethe Hviid fra Sorvad. Siden har den været ejet af Rasmus Jensen

Rytterskolen i Hørning.

Pedersen i 2 Aar, derefter af Jens Peter Petersen Bach fra 1914 og ejes nu af Niels Fris Jensen.

Gaarden skal have været den første grundmurede Privatbygning her paa Egnen, hvorfor Folk kom langvejs fra for at se den.

Nydamsgaard, den østligste Gaard i Byen. Paa Stuehuset staar: »Nedbrændt den 14de Juli Aar 1859, opbygget samme Aar af Hans Jensen og Barbara Laurssen«. Før Hans Jensen ejedes Gaarden af hans Fader Jens Hansen. Barbara Laursen giftede sig 2den Gang med Niels Peter Petersen, hvis Steddatter blev gift med P. Sørensen Petersen. Nu ejes Gaarden siden 1903 af P. S. Petersens Svigersøn Rasmus Peder Møller.

Svanefjord kaldes en mindre Gaard syd for Jernbanen, bygget paa Jord, der er solgt fra Kroen.

Hørning Kro er en gammel privilegeret Kro paa Halvvejen mellem Skanderborg og Aarhus. Her var indtil Jernbanens Anlæg 1868 Postskiftestation og Brevsamlingssted. Posten blev ikke udbragt, saa Folk maatte selv hente deres Breve og Aviser i Kroen. Dennes Privilegier daterer sig fra 1737, men Stedet har højst sandsynligt været uprivilegeret Kro et godt Stykke Tid forinden.

^{21/3} 1737 udfærdigedes Bevilling for Peter Helms paa, at han »udj et ham tilhørende huus, beliggende udj Hørning Sogn og Bye«, maa holde »et Kroe eller Vertshuus og de Reysende saavel som andre med behøvende Logementer, samt Spiisze og Dricke vahre til nødtørftighed og for een billig betaling sammesteds betiene med de vilckaar, at Stedets beboere ingenlunde understaar sig der at brygge øll og brende brendeviin, men skal være tilforbunden de fahl holdende vahre udj nærmeste Kiøbsted sig at tilhandle og til een Kiendelsze aarlig Fiire Rixdaler fra dette indeværende aars begyndelsze udj vores Amtsstue erlegge!«¹⁾

Der maa imidlertid have været et eller andet i Vejen for Peter Helms — hvad det var, derom tier Akterne. Han stak nemlig af fra Krohold, Kone og alt. Dette maa være sket senest 1742; thi i nævnte Aar har en vis »Søren Krormand« et Barn til Daaben i Hørning Kirke. Søren har vel været Bestyrer eller Forpagter af Kroen under Peter Helms' Udlændighed. I 1749 synes det, at man har opgivet at vente mere paa Helms, og ^{4/11} faar da Maren Wogensdatter Thorup Privilegiet paa Kroen efter sin undvegne Mand og paa samme Betingelser som denne. Maren maa være død inden ^{25/2} 1764, da der udstedtes Bevilling paa Kroen for hendes Datter Anne Marie Hauenstrup Beyer. Hun skal rette sig efter Forordningerne, »saa at Kroet ikke til noget Fylderie og tiids Spilde for Bonden, eller andre vorder misbrugt.«²⁾

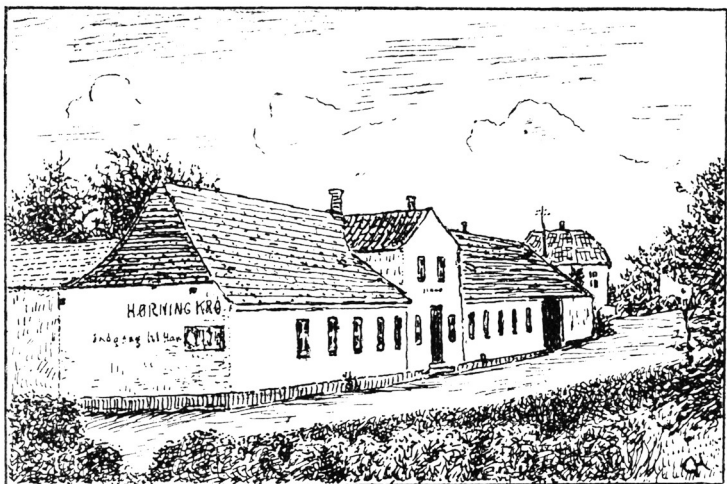
^{30/6} 1768 faar Rasmus Poulsen Bevilling paa Kro-

1) Rentekammerets Ekspeditionsprot. 1737.

2) Anf. St.

holdet; han skal købe sit Øl og Brændevin i Skanderborg. Efter ham udstedes der Bevilling $^{26/5}$ 1787 til Michel Jensen Stilling. Han skal betale 10 Rdl. aarligt og maa brygge Øl, men ikke brænde Brændevin. Heller ikke maa han holde Kro for Sognets Bønder, men kun for de vejfarende. Man er altsaa bleven strængere nu.

Hørning Kro.

Michel Stilling efterfølges 1812 af Christen Rasmussen (Bevilling $^{31/12}$). Saa nævnes i 1834 og 35 Rasmus Wilstrup som Kromand, 1843 og 50 Albert Richter, født i Møntenbrok i Holsten. Han byggede den nuværende Krobygning og døde, saavidt vides, i Tebstrup. I 1860 har Bendix Sørensen Kroen og i 1880 Anders Petersen Tiufkjær, efter hvem der var Tvangsauktion. Kroen købtes da af Anders Christian Andersen, der kun havde den et Par Aar. Han købte den for Jordens Skyld og byggede derpaa (først i 1890erne) den ovenfor nævnte Gaard, som han kaldte Svanefjord. Kroen solgte han 1886 eller 87 til Kristoffer Nielsen Søgaard, der havde den indtil 1898. Den overtoges

da af Broderen Anders Nielsen Søgaard, som døde af den »spanske Syge« 1919. Derefter ejede hans Enke Kroen til Januar 1920, hvorpaa en Møller havde den en kort Tid, men endnu samme Aar blev den overtaget af P. Ostfeldt, den nuværende Ejer.

I Kroen har tillige været drevet Købmandshandel, der er nedlagt for faa Aar siden.

Den nuværende Bygning er opført i Christian VIII's Tid, hvilket ses af Navnetrækket over Døren C^{VIII}.

En lille Røverhistorie (formodentlig fra Begyndelsen af forrige Aarhundrede) kan passende fortælles her i Forbindelse med Hørning Kro: Gamle Erik, som boede i Foerlev, var en haandfast Mand, og han fortalte, at i hans Ungdom kunde de ikke vel komme hverken frem eller tilbage fra Aarhus for onde Mennesker. Engang, da han kørte hjem og kom til Stillingdams Bro, kom der en ud til ham og sagde, om han ikke kunde slaa Ild. Det var gærne deres Maade, naar de vilde anfalde Folk, for at se, hvordan Lejligheden var. »Jo, det kan a nok«, siger Erik, og han tager sit Fyrtøj op. I samme Øjeblik griber Krabaten fat i Tømmen. Men gamle Erik griber ham i Haaret og river Tømmen fra ham, og saa kører han saa rask, han kunde, og bliver ved at holde i Haaret. Den anden maatte følge med, men da de kom til Hørning Kro, og Erik vilde køre derind, saa slipper Haaret. Det beholdt han i Haanden, og Røveren slap væk.

Saadan var han ogsaa engang i Lag med en ved Hørning Skov, der vilde overfalde ham. Han fik ham ogsaa i Haaret, saa Fyren maatte følge med til Dybdal mellem Mesing og Stilling, dér slap Haaret.¹⁾

I Hørning fandtes 1843 et Teglværk.

Norden for Byen laa tidligere to Stendysser («hedenske Offersteder»), kaldet »Jynovne«²⁾ og to Bavnehøje (Kæmpegrave), hvor man i Krigstider har tændt Ild op for at signalisere Fjendens Ankomst til Advarsel for Omegnen.³⁾ Øst for Byen skal der »for endeel

¹⁾ Evald Tang Kristensen: Det jydsk Almueliv. V, 397.

²⁾ I Holcks Provincial-Lexikon (1778) kaldes de »Tye Ovne«.

³⁾ Holbergs Geographie ved Jonge. V, 693.

Aaringer siden« (skrives der i 1768) være fundet et Stykke Guld som Disken til en Kalk. Det blev sendt til Kunstammeret i København.¹⁾

I hele Sognet er der iøvrigt kun ca. 12 Gravhøje, af hvilke de fleste findes nord for Hørning.

En Runesten, kendt under Navnet »Hørningstenen« blev funden 1849 af Udflyttergaardmand Jens Mortensen, da han var ved at optage Sten paa sin Mark ikke langt fra Bering Bro. Med Finderens Samtykke lod derpaa Sognets Præst, Provst Schinnerup, den flytte ind i Kirkens Vaabenhus, hvor den stod indtil 1873, da den flyttedes til Aarhus. Her findes den nu i Museets Runesal. En med stor Omhu af Skolelærer Johansen i Blegind udført Afbildning af Stenen indsendtes senere til Oldnordisk Museum (Nationalmuseet) af daværende Sognepræst H. P. Knudsen. Stenen, der menes at være fra den første Fjerdedel af det 11. Aarhundrede, har følgende Indskrift:

tuki : smiþr : riþ : stin : ift / þurkisl : kuþmutaR : sun : is : hanum / kaf : kul : uk : frialsi. (Toke Smed rejste Sten efter Torgils Gudmundsson, som gav ham Kuld og Frelse.²⁾

Paa Udskiftningskortet fra 1778 findes følgende Marknavne:

Allongs-Fald, Bavnhøj-Agre, Birk-Linge [Birke-Lyng?], Bramgard, Brunhøjs-Agre, Bøgebakke, Dyr-Balle, Gammeldel, Græsholm, Haarmose-Agre, Halvlængerne Havrebjerg, Havre-Hullet, Hvile-Graven, Høj-Elle, Indgaard, Jønøvn-Faldet (ved »Jyn-Ovnene« nord for Byen), Kallis Tree, Kirkebakken, Kirke-Balle, Kolkærs Agre, Korte Havings-Fald, Krag-Made, Krogede Agre, Laas-Spiel, Langballehave, Lange-Aas Fald, Lange Havings Fald, Lange Hvolbek, Lille Gade, Lopland, Længerne, Mellemhede, Møllekær, Nordre, Søndre og Østre Kiæliing, Nordre, Søndre og Vestre Nøraa, Nye Hede, Raa-Rød, Sanders-Dige, Skrædderbakke, Smaaballer, Smedetoft, Store Ballehave, Store Rødpose, Tangen, Tomasdams (Thomas Dams?) Agre, Tronvad.

I 1718 og 67 omtales »Hyrde-Engen« i Hørning; i 1629 nævnes Bredbjerg Enemærke i Hørning Sogn.³⁾

¹⁾ Danske Atl. VI, 195.

²⁾ At give en Mand Kuld og Frelse vilde sige at optage ham i Slægten og gøre ham til fri Mand.

³⁾ Skanderb. Lens Regnsk.

0 5 6 1 2 fod

Hörningstenen efter Wimmer.

Fregrerslev

ved Nordsiden af Solbjerg Sø har vel engang været en samlet og formodentlig ikke ubetydelig By, hvad Endelsen -lev kan tyde paa. Da Stedet 1350 kaldes »Frijtisløff«, kommer Navnet formodentlig af Mandsnavnet Frithar eller Frithger. Nu er Byen udflyttet og spredt. De to Gaarde, der ligger nærmest ved Søen (Søgaardene), har en prægtig Udsigt og Haver, der skraaner stejlt ned mod Søen.

Fregrerslev nævnes første Gang 1330, da Ridder Stig Andersen udstedte Gavebrev paa 2 Gaarde i »Freersløf« tilligemed Gods andetsteds, som han gav til Essenbæk Kloster i Randers Amt for sit og sin Hustrus Lejersted.¹⁾ 1350 skødede Peder Slacke (eller Stacke?) en Gaard i »Frijtisløff« til Kronen.²⁾ Endelig udstedte Jens Salmansen i »Freirssløff« 1449 et Pergamentsbrev, hvori han skænker Biskop Ulrik af Aarhus nogen Jord og Eng ved Thong Mølle i Vor Herred.³⁾ Dette er, hvad man ved om Stedet i Middelalderen.

Senere finder vi, at Peder Bertelsen, Slotskriver paa Skanderborg, i 1554 fik Forleningsbrev paa en Kronens Gaard i Fregrerslev uden Afgift til Gengæld for, at han oplod sit Livsbrev paa Skanderup Kirke og Præstegaard. 1565 fik han nyt Livsbrev paa Gaarden, som han nu selv boede i, uden Afgift, fordi det forrige Brev gik til Grunde, da Gaarden »for nogen Tid siden« brændte. I 1560 havde samme Mand (»Peder Skriver i Fredsløf«) faaet Brev ad gratiam paa Kronens Part af Tienden af Koldt Sogn.⁴⁾ 1573 fritages han for Afgiften af den Gaard, han havde i Fæste i Fregrerslev, saalænge han var Herredsskriver og Delefoged. Det sidste, jeg har hørt om Peder Skriver, er, da hans Navn i 1575 forekommer i Lensregnskaberne. Den Gaard, han beboede, har muligvis været Bormholm. Maaske var det ogsaa den, som Jens Madsen, Husfoged paa Skanderborg Slot, havde fæstet og som han 1578 fik Livsbrev paa. Han skulde

¹⁾ Æ. d. A. II, 107.

²⁾ Anf. St. I, 232.

³⁾ Anf. St. II, 138.

⁴⁾ K. B.

være fri for Landgilde, Ægt, Arbejde og anden Tynge, saalænge han var Foged paa Slottet. Aaret efter fik han atter Livsbrev paa en Gaard i Fregerslev med et Stykke Enemærkejord, kaldet »Hollum« (Holmen?), som Lensmanden Claus Glambech havde bortfæstet til ham (altsaa før Kronens Regning). Han skulde svare Halvparten af den sædvanlige Landgilde af den.¹⁾ Jens Madsen har aabenbart været en høj Rangsperson, siden man finder hans Gravsten med udhugget Portræt i Hørning Kirkes Vaabenhus. Slig Luksus magtedes ikke af den første, den bedste Per Madsen.

Den 3. Marts 1587 skriver Frederik II, der jo elskede sin Skanderborg-Egn, i sin Dagbog: »Y dach dro ieg tyl Freløeff i yach« (Ϸ: Jagt), og d. 13. i samme Maa- ned var Kongen atter i Fregerslev.²⁾ Her opholdt han sig formodentlig hos Jens Madsen, da han den nævnte Dato udstedte et Brev til »de højlærde« i København.³⁾

En anden Slots- (eller Herreds-) Skriver ved Navn Niels maa ogsaa have boet i Fregerslev, thi 1609 var Karen Niels Skrivers forlenet med den Gaard, hun boede i, kvit og frit i hendes Livstid.⁴⁾

Byen kom senere under Ryttergodset. Ved Auktionen over dette 1768 købte en Peder Jensen, der maa have været en Velhaver, den kgl. Jagtret paa Fregerslev Mark.⁵⁾

Fregerslev By bestod 1651 af 3 Helgaarde, 4 Halvgaarde og 1 Bol. 2 Helgaarde var Kronens, Resten tilhørte Aarhus Kapitel. I 1772 var her 7 Halvgaarde og 1 Bol, og ved Udskiftningen 1779 5 Gaarde. Disse var i 1859 bleven til 6 Gaarde og 4 Huse med Jord.

Hjelmslev Herreds Tingbog for 1688 har følgende lille Løjtnantshistorie, som jeg ikke vil forholde Læserne:

Løjtnant Petter i Koldt vil en Dag hente Hø i Fregerslev paa Rytternes Vegne. Løjtnanten, der staar og ser til, mens der arbejdes, kommer da i Klammeri

¹⁾ K. B.

²⁾ Hist. Tidsskr. 4. R. III, 569—70.

³⁾ K. B.

⁴⁾ Skb. Lens Regnsk.

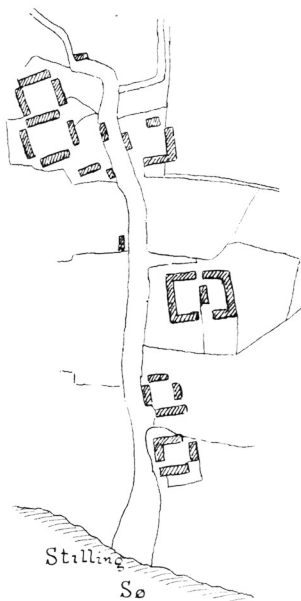
⁵⁾ Rentekammerets Ekspeditionsprot.

med Peder Sejersen af Fregerslev, der ikke har læst Høet saaledes, at det er Hr. Løjtnanten tilpas. Sidstnævnte slaar da til Peder Sejersen med de Ord: »Sla igien din Rødschiegget Schielm«. P. S. svarer, at han ikke vil slaa igen, men klage til Kommissarien. Løjtnanten, der aabenbart er ærgerlig over, at han ikke kan faa Bonden til at forløbe sig, siger saa: »Kand hand [Ϸ: Kommissarien] sætte dig fra din gaard, da Kand hand intet Sette mig fra min Bestilling, dertil er hand forstacked [Ϸ: for stakket]«.

Navnene paa de enkelte Gaarde i Fregerslev er nu:

Agerskov (12⁵/₈ Td. H.). Den ejedes i Slutningen af det 18. og Begyndelsen af forrige Aarhundrede af Sognefoged Rasmus Jensen Basse (f. 1758, † 1835). I 1842 flyttedes Gaarden et Stykke bort fra de andre Gaarde. Fra 1835—51 ejedes Agerskov af ovennævntes Søn Jens Rasmussen Basse, og fra 1851 af dennes Søn Rasmus Jensen B., der endnu levede 1897. Hans Enke Otilia Magdalena Benthin (f. paa Palsgaard) havde Gaarden i 1906. Efter hende har den været ejet af Iversen, Wind og nu af Søren Sørensen. Den smagfulde Hovedbygning er opført 1854, Avlsbygningerne for faa Aar siden.

Bormholm var oprindeligt en af Kronens Gaarde. 1593 fik Terkild Hansen Borumholm, Slotsskriver paa Skanderborg, Stadfæstelsesbrev paa Kronens Part af Korntienden af Hørning Sogn, og 2 Aar efter blev han fritagen for Landgilde, Ægt, Arbejde og al anden kgl. Tynge samt Tov og anden Besværing til Tinge af sin Gaard. Samme Aar fik han endvidere Stad-

Fregerslev By efter Udskiftningskort 1779.

fæstelsesbrev paa Livstid paa Kronens Part af fornævnte Tiende.¹⁾ Terkild Hansen Borumholm og Hustru har 1598 skænket Alterstagerne og efter 1600 Prædikestolen til Hørning Kirke, saa de har jo ikke været Smaakaarsfolk.

Gaarden er ogsaa bleven kaldt »Fogedgaarden«, fordi her engang skal have boet en Herredsfoged. Det maa nok have været Peder Andersen, som i 1651 betalte 13 Ørter, 5 Skp. Havre til Aarhus Hospital.²⁾ Han kan

Bormholm før Ombygningen 1915. (Efter Fotografi).

have været Fader til Herredsfoged Oluf Pedersen Freesløf, over hvem der er Gravsten i Hørning Kirke.

I 1801 ejedes Bormholm af Michel Sørensen og i en senere Tid af Karsten Pedersen. Han byggede Laden 1876, som ses af hans Forbogstaver paa Vindfløjen, hvor der staar Jh M Ps, formodentlig Johanne Marie Pedersen (f. Nielsen), hans Kone. 1896—1901 ejedes Gaarden af Søren Borbjerg og derefter af den nuværende Ejer, Broderen Rasmus B.

Den Hovedbygning, som nu staar, er opført 1915. Den tidligere var en ganske statelig Bindingsværksbygning med Kvist, hvis Sider var prydede med

¹⁾ K. B.

²⁾ Hofmans Foundationer. II. 126.

Dragehoveder. Den var utvivlsomt meget gammel og bar Præg af at have tilhørt »distingverede« Folk. Paa Bjælken over Indgangen skal have staaet:

M. S. S. & M. S. 1800

hvilket formentlig er Forbogstaverne til ovennævnte Michel Sørensen og Hustru Maren Pedersdatter (o: Maren Sørensen). Hertil er imidlertid at bemærke, at Maren Pedersdatter dengang næppe vilde blive skrevet som M. S. Og hvis Aarstallet 1800 er rigtigt, kan det ikke godt betegne Husets Opførelstid, der maa ligge adskilligt længere tilbage.

Lille Lethenborg, formodentlig oprindeligt kaldet Nørgaard, var 1662 og 99 fæstet af Rasmus Pedersen (Nørgaard) og 1688 tillige af Rasmus Espensen. Den var da paa 7 Td. H. Omkring 1700 blev Rasmus Pedersens Datter Sidsel gift med Niels Nielsen Leth fra Skibby, som derefter overtog Fæstet af Svigerfaderens Gaard. Han døde 1740, og hans Søn af samme Navn overtog da Fæstet efter Faderen. Han var gift med Maren Danielsdatter Kaae og døde 1784. I 1767 købte N. N. Leth Gaarden af Rytterdistriktet. Den gik siden over til Sønnen Peder Nielsen L., der havde den 1797 og 1834. Dennes Datter Kirsten blev gift med Peder Møller, der fik Gaarden og i 1838 sammen med sin Svoger Søren Nielsen i Skibby stiftede et Legat paa 150 Rdl. for de fattige i Hørning Sogn, hvilket Legat til Minde om Svigerfaderen blev kaldt »Peder Nielsen Leths Legat«. ¹⁾ Efter P. Møller fik Svigersønnen Jensen Gaarden. Denne solgte den til Hans Holm Sørensen, der atter 1902 solgte den til den nuværende Ejer Søren Amdisen.

Den vestlige Søgaard blev 1770 købt fra Rytterdistriktet af Anders Andersen. Senere ejedes den af Niels Schou, Espen Nielsen Schou og Frederik Klausen, som 1820 overtog den ved Giftermaal med en Datter af Anders Andersen (Søgaard). Derefter ejedes Gaarden af Niels Jensen Nørregaard, fra hvem den

¹⁾ Aarh. Stifts Aarb. 1928, S. 133—37.

1891 gik over til Sønnen Jens Nielsen Søgaard. Efter ham fulgte fra 1909 Peder Nielsen S.

Gaarden, der ligger smukt ved Skrænten mod Solbjerg Sø umiddelbart ved Skoven, blev opbygget 1876 efter en Brand.

Den østlige Søgaard ejedes til 1864 af Mikkel Pedersen, derefter af hans Svoger Chr. Sørensen til 1888, hvorpaa dennes Svigersøn Truels Peter Jensen havde den i 30 Aar. Nu ejes Gaarden siden 1919 af Laust Søgaard, en Svoger til S. Søgaard i den vestlige Gaard.

En Kæmpehøj paa Fregerslev Mark kaldes Møgelhøj. Den er nu forstyrret og delvis ødelagt.

Marknavne var i 1683: Gammelmandsfald, Grønager-Bjerg, Hiedborig, Meldberg, Meldfald, Præstefald, Veyer-Heed.

Dørup,

en meget lille By (3 Gaarde og 5 Huse) paa et kuperet Terræn nær ved Skoven. Gennem Byen gaar den gamle Forbindelsesvej fra Ry til Bering Bro.

Dørup har jeg ikke set omtalt før 1573, da Kronens herboende Bønder, der havde klaget over deres forarmede Tilstand, ved aabent Brev af $\frac{22}{3}$ blev fritagne for alt Jærgægæsteri og hvad andet Gæsteri, de svarede ud over 3 Skp. Malt af hver Ørtug Korn. 5 Aar efter var det galt igen. Da klagede de over, at de var sat i meget høj Smørskyld, men kun havde ringe Engbjærgning. De blev da fri for at svare de 3 Fjerd. 1 Pund Smør, som de hidtil havde givet. Samme Aar fik Lensmanden, Claus Glambech, Befaling til at lade Anne Villoms i Dørup være fri for at betale de 2 Pund Smør, hun skulde give af det Bol, hun boede i, da hendes Kvæg var død for hende.¹⁾ Det kan dog ikke bestemt ses, om disse sidste to Breve gælder dette Dørup eller Byen af samme Navn i Tyrsting Herred.

Byens Navn skrives 1610 Dyrrup og 1651 Dyrup.

Ved Ryttergods-Auktionen 1768 købtes vistnok hele

¹⁾ K. B.

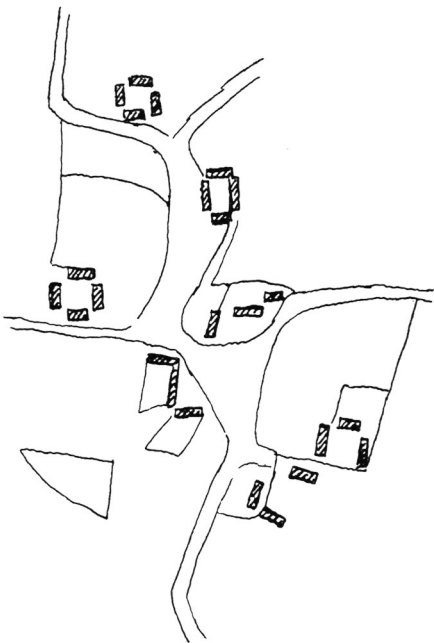
Dørup By af den driftige Provst Worsøe i Blegind, men snart efter blev de Dørup Mænd Selvejere.¹⁾

Dørup havde 1651 6 Helgaarde, alle Kronens, 1772 5 Halvgaarde og 1859 8 Gaarde samt 4 Huse med og 3 uden Jord. Særligt benævnte Gaarde i Byen er:

Dørup Østergaard, der oprindeligt tilhørte Rytterdistriktet og 1688 og 1718 beboedes af Poul Jensen, hvis Sønesøn var Fæster 1766. Jens Poulsen, der døde ca. 1784, var den første Selvejer. Hans Enke Ane Laursdatter giftede sig 1795 med Thøger Rasmussen af Adslev. I 1815 gik Gaarden over til Ane Laursdatters Søstersøn Jens Bærntsen fra Høver, hvis Datter Mette Marie, gift med Peder Sørensen af Meldballe, arvede Gaarden 1847.

Mette Marie giftede sig efter Mandens Død med Michel Laursen, der fik Gaarden 1873. Efter ham gik Gaarden 1895 over til Stedsønnen, Slagtermester Rasmus Pedersen. 1905 købtes den af Anders Knudsen Kold, der samtidigt købte 40 Td. L. fra Hørninggaard.

Gaarden er i de senere Aar ombygget. Den forrige Gaard var af Egebindingsværk. Der gik Fortælling om, at alt Tømmeret i den østre Længe var »hentet«

Kort over Dørup By 1816.

¹⁾ Jensen og Østergaard: Adslev-Slægten, S. 191.

i Vengegaards (nu Sophiendals) Skov om Natten og skaaret ud af en eneste Egestamme.¹⁾

Skovgaard tilhørte ligeledes Rytterdistriktet og senere Rasmus Jensen. Dennes Datter giftede sig 1834 med Laurs Christiansen, hvis Søn Christian Laursen overtog Gaarden 1861 og havde den til 1887, da hans Søn Laurs Peder Christian Laursen fik den. Nu ejes den af Jens Sørensen.

Marknavne paa Dørup Mark 1683: Aarsvejs- (o: Aarhus-Vejs-) Blokkerne, Balgen, Blaagetals-Agre, Blaaleragre, Fladkærs Agre, Klogblokkerne, Knold-Blokker, Mølle-Agre, Overgryde, Palmis (?) Krog, Rone-Sig, Skovgabs-Ager, Sponebæk-Blokkerne, Staagagre, Yderste Fald.

Bjertrup,

skrives 1676 Biattrup, hvilket ogsaa svarer til den stedlige Udtale. Om det kan komme af Mandsnavnet Bjare, vil jeg overlade til lærdere Folks Overvejelser.

Bjertrup er en lille hyggelig By, om hvis Færd i Fortiden der ikke har været meget at pine ud af Historiens Akter. Den synes altid at have ført en indgetogen Tilværelse. 1651 bestod den af 2 Helgaarde og 4 Halvgaarde. 1 Gaard hørte til Aarhus Domkapitel, Resten var Kronens. I 1718 fandtes her 4 Selvejere, og 1761 udgjorde hele Byen 4 Gaarde, hvoraf 1 laa under Rytterdistriktet, Resten var Selvejere. Bjertrup er vistnok udskiftet omkring 1772²⁾, men det originale Udskiftningskort findes ikke. Her var 6 Halvgaarde dengang. I 1859 var der ogsaa 6 Gaarde og desforuden 5 Huse med og 1 uden Jord.

Ved Rytterdistrikts-Auktionen i 1768 købte Bjertrup Bymænd den kgl. Jagtrettighed paa Byens Marker.

Af Byens nuværende 5 Gaarde kaldes Matr. Nr. 4 a:

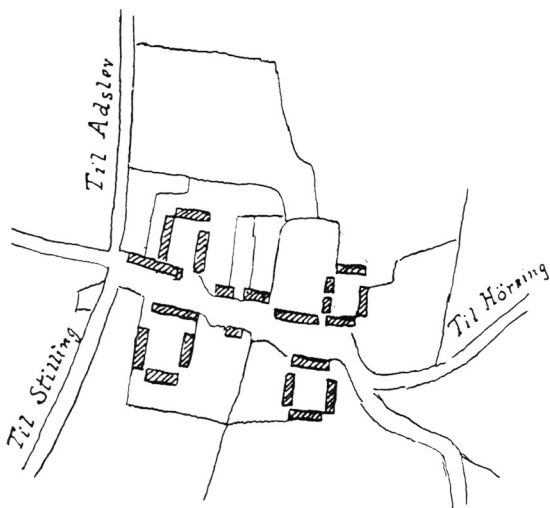
Klappergaard. Den ejedes i Slutningen af 1700'erne af Rasmus Kattrup, som i sin Ungdom havde faret tilsøs med en Kinafarer. Omkring 1800 ejedes Gaarden af Christian Hansen fra Gram, hvis Enke

¹⁾ Jensen og Østergaard: Adslev-Slægten, S. 181.

²⁾ Schythe: Skanderb. Amt, S. 189.

1813 giftede sig med Peder Nielsen Haugaard fra Viby. Han havde saa Gaarden til 1843, hvorefter Sønnen Christian Pedersen H. havde den til 1874 († 1878). Derpaa fulgte sidstnævntes Søn Peder Christiansen H., der døde 1925, efter hvem Gaarden ejes af hans Søn Anton H.

I et af de nedrevne Huse i Gaarden fandtes en

Kort over Bjertrup By 1816.

Stolpe med Aaret 1716. Over Stuedøren stod paa en Trekant: Christian Haugaard og Ane Kirstine Jensdatter. I Køkkenet er der over Arnen en Bjælke med Indskriften:

Gud bevar den Ild jeg her optænde,
at intet ondt dermed skal hænde.

Gaarden Matr. Nr. 1 a ejedes indtil ca. 1872 af Jens Møller og nu siden 1916 af disses Børn.

Matr. Nr. 2 a ejedes fra 1872 til 1912 af L. Jensen Dam, hvorefter Gaarden overtoges af dennes Nevø P. Dam Jørgensen, den nuværende Ejer.

Matr. Nr. 3 a blev udstykket i 1909 af Carl Callesen.

Paa dens tidligere Jord ligger nu 10 Husmandsbrug foruden en Hovedparcel. I Byen ligger kun Stuehuset tilbage.

En Gaard i den nordlige Kant af Byen (Matr. Nr. 1 a m. fl.) hørte i sin Tid til Rytterdistriktet. Henrik Dam ejede den til 1872, derefter Sønnen Mads D. Efter ham kom Ingersen til 1886, Jens Pedersen Møller af Lillerupholm til 1896 og derefter dennes Enke.

Marknavne 1683: Adslev Hede-Fald, Agermus-Agre, Blejind (!) Agre, Bois Agre, Brunbjerg, Bye Balle, Daleblokker, Dalvangen, Dams Bund, Fladager-Fald, Hedebanken, Hede-Kiels Agre, Holmagre, Hvid-Kield, Hyrde-Blokker, Kragtoft, Langager, Lergravs-Ager, Lindballe-Ager, Meel Bachis Ager, Nedertyreleds Agre, Nøtoft, Nydam, Oven Tørre Moes (∴ Tørvemose), Præstbield (Præstespjeld), Rønkær-Agre, Sandkuld (Sandkule?), Sellie-Aas, Sophis Blok, Stenbjerg, Suinboe-Ager, Surkærs Agre, Suulbock. Sønderhede, Træbanke, Under og Ved Espen, Vaadeland, Ved Forten, Vinneshlokkerne.

Som man vil se, tyder flere af disse Navne paa tidligere Hedestrækninger.

Enlige Beboelser.

Sølund, et Hus ved Solbjerg Sø.

Brogaard i Nærheden af Bering Bro, ejet af Hans Th. Hansen.

Marielyst udflyttedes 1845 fra Hørning By af Morten Jensen. I 1900 købtes den af Ole Peter Herskind for 41,000 Kr. Gaarden var da faldefærdig. Den ejes nu af Carl Dybbroe.

Skovsgaarde, spredte Gaarde og Huse sydøst for Hørning. Sandagerskær, nogle Huse øst for Hørning By.

Døruplund, en mindre Gaard.

Østervang, en Gaard tæt Øst for Dørup, ejet af af Laurs P. Laursen.

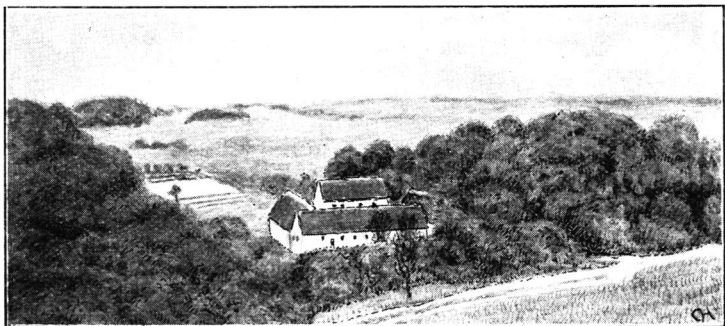
Søndergaard, sydvest for samme By, nu ejet af P. Pedersen.

Dørup Højde, en Lokalitet omtalt 1870.

Mølkærland kaldtes 1870 et Sted paa Dørup Mark.

Dørup Mølle, (tidligere og endnu undertiden kaldet Lille Mølle), malerisk og ualmindelig dybt beliggende i den saakaldte Bodil Mølleedal, nævnes 1590, da den beboedes af en Mand ved Navn Mikkell. Han svarede aarligt 1 $\frac{1}{2}$ Mark, 2 Sk., 2 Alb. til Skander-

borg Slot.¹⁾ I 1619 omtales Niels Møller som boende her. Under og efter den første Svenskekrig 1644 var Beboeren forjaget i lang Tid og ruineret, og der blev ikke malt paa Møllen.²⁾ I 1659, altsaa efter den anden Svenskekrig, bor Niels Jensen i »Lild Mølle«³⁾ og 1661 Jens Rasmussen, hvis Søn Peder Jensen samme Aar blev trolovet.⁴⁾ 1699 og 1705 træffer vi Jens Laursen Møller i Dørup Mølle. Senere blev den Ryttergods og var 1718 og 32 fæstet af Jørgen Sørensen, 1737 af

Dørup Mølle.

Jens Basse, der havde faaet Bevilling paa at drive et Kobber- og Hølé-Værk her,⁵⁾ hvorved den lille og ringe Mølle fik en ny Æra.

1746 fik Albert Jensen Møller Fæstebrev paa Møllen, som han 1769 købte af Rytterdistriktet for 650 Rdl.⁶⁾ Han anholder samme Aar allerunderdanigst om, at Dørup og Fregerslev Byer, som er de ved Møllen nærmest liggende Rytterbønder, maa befales at lade deres Korn male i Dørup Mølle, saa længe han hol-

¹⁾ K. B.

²⁾ Akter ang. Besigtelser paa Lenene i Skaane, Bleking og Jylland 1645--46, Rigsark.

³⁾ Skb. Lens Regnsk.

⁴⁾ Fr. III's Matrikel, Rigsark.

⁵⁾ Hübertz: Aktstykker vedk. Staden og Stiftet Aarhus. III, 246.

⁶⁾ Skøde-Prot. Nr. 20, Skanderb.

der Møllen i forsvarlig Stand og handler forsvarligt med den.¹⁾ 1787 ejedes Møllen af Jes Thomassen og og 1801 af Just Thomsen. De er maaske identiske, idet Navnet kan være skødeløst skrevet i Mandtalslisterne. Møllebygningen brændte i September 1822, og Gaarden ejedes da af Søren Sørensen, der endnu havde den i 1856. Senere Ejere har været Jens Nielsen 1870, Jens Peter Petersen 1880, Sofus Krohn 1906, Chr. Jacobsen 1910, Martin Hansen og Aage Jørgensen fra 1914 og J. Nørgaard 1916. Efter ham gik Gaarden over til Rasmus Jensen Pedersen og fra 1926 til Andreas Jensen.

Stuehuset er meget gammelt og af Bindingsværk, Møllehuset af Kampesten.

I Jensens Provincial-Lexicon (1830) fortælles: »Ved Lille-Mølle er den Sjeldenhed, at eet og samme Hjul drives paa engang, baade af Overfalds og Underfalds Vand, som udvælder af Bakkerne i Nærheden, og ved Render ledes ned paa Hjulet.«

Bodil Mølle, ligesom Dørup Mølle højst romantisk beliggende i samme Dal, ejedes sidst i det 16. Aarh. af Henrik Lykke til Overgaard i Randers Amt. Han skødede 1586 »Buol« Mølle til Kronen for andet Gods.²⁾ I 1604 var den stadig under Kronen, da det »strænge-ligen« blev forbudt Bønderne at fiske efter Ørreder i Aaen ved Bodils og Kollens Møller.³⁾ Fæsteren af Bodil Mølle var i 1619 Mads Møller,⁴⁾ i 1660 og 67 Rasmus Madsen (utvivlsoomt Sønnen). Det var formodentlig Mads Møller, der under Krigen 1644 blev forjaget og ruineret af Fjenden ligesom Beboeren af Dørup Mølle.

Som denne kom ogsaa Bodil Mølle under Rytterdistriktet og var 1699 bortfæstet til Seyer Jensen Møller. I 1704 blev han stævnet for ulovlig Skovhugst. Han var nemlig bleven truffen i Skoven, hvor han sad helt hyggeligt og smøgte en Pibe Tobak ved en nylig fældet Bøg, mens to Økser som corpora delicti

¹⁾ Rytterdistr. Journal.

²⁾ Kr. Skøder. I.

³⁾ K. B.

⁴⁾ Skb. Lens Regnsk.

laa ved Roden af Træet. Endnu 1707 var Seyer Jensen her, men 1715 forekommer en Peder Due i Bodil Mølle, og 1718 og 32 var den bortfæstet til Gothardt (Gerhard) Bernt Boler eller Boller. Her blev med kgl. Privilegium af $\frac{3}{10}$ 1740 indrettet en Hølé- og Skærenknivfabrik af Bertel Henrich Fischer.¹⁾ 1749 drev Jacob Jacobsen Rothhausen Hølé-Fabrikken. Han svarede aarligt til Rytterdistriktet 12 Rdl., 12 Sk. I 1767 købte han Møllen af samme for 1200 Rdl. Han var gift med Maria Sandorf og døde 1793. En Søn af dem, Andreas Gerhardt R., fik Hylke Mølle i Vor Herred. Han var gift med Karen Rasmusdatter, hvis Fader, Skomagermester Rasmus Jespersen i Skanderborg, var Tipoldefader til den, der skriver disse Linjer.²⁾

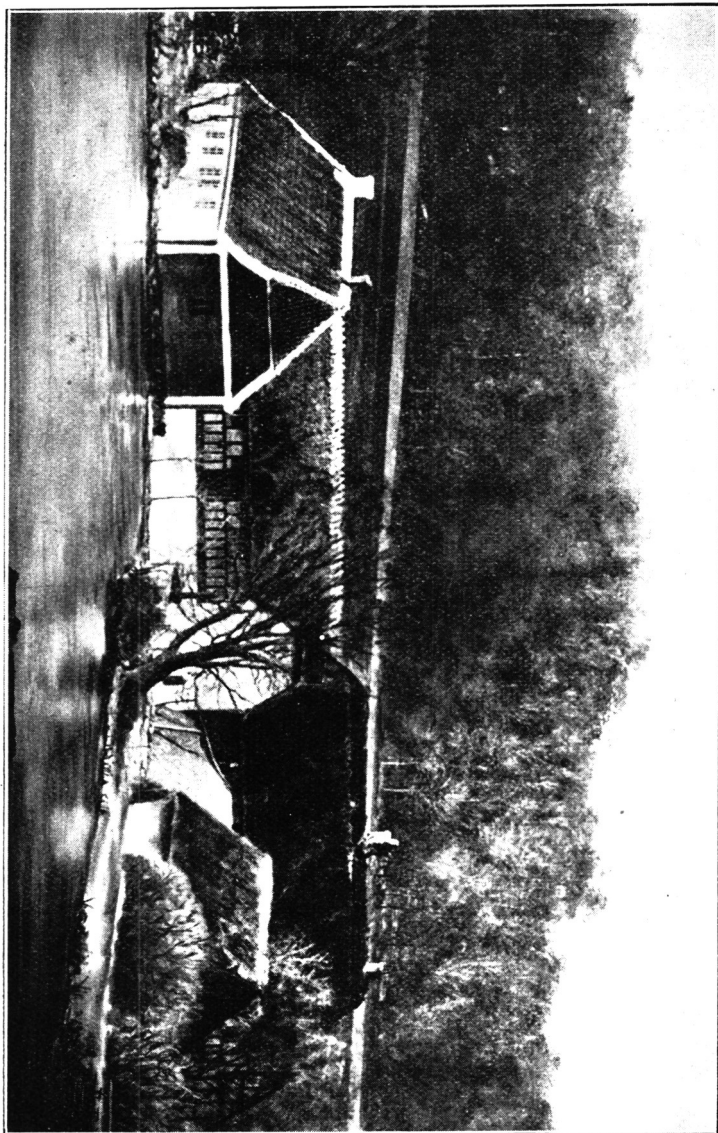
Efter J. J. Rothhausen havde Sønnen Johan Henrik R. Bodil Mølle (bl. a. 1801); men i 1822 drev Ole Andersen Hvasgaard Vadmelsstamperi her. Han havde tidligere ejet en Gaard i Tilst ved Aarhus. 1885 solgte hans Dødsbo Møllen til den ganske unge Christen Pedersen Leth, der ogsaa havde Vadmelsstamperi og tillige havde Adslev Præstegaard i Forpagtning. Han døde 1860, hvorefter hans Enke Johanne Marie Poulsen 1870 solgte Møllen for 24,000 Rdl. til Gaardejer, Kancelliraad og Landvæsenskommissær Jens Dam af Hørning, der endnu havde den i 1906 og døde i Hørning $\frac{19}{10}$ 1908.

Efter den Tid har Gaarden, hvis Mølleri for en Del Aar siden er nedlagt, hyppigt skiftet Ejere: Julius Leth, Valdemar Kolding, Jens Karl Knudsen og Johannes Buch. Sidstnævnte havde den til 1922, efter ham ejes Møllen nu af Einar Holten Worsøe; en direkte Descendent af den sagnomspundne »Slante-Laust«, Provst Lauritz Worsøe i Blegind.

Stuehuset er en særdeles smuk og stilfuld Bygning, formodentlig fra omkring 1800. Paa Møllehuset staar: C P L × A K L 1844. De første Bogstaver betyder Christen Pedersen Leth. A K L skulde man formode

¹⁾ Rentekammerets Ekspeditionsprot.

²⁾ Se iøvrigt Aarhus Stifts Aarb. 1908, 53.

Bodil Mølle. Efter et ældre Fotografi.

var hans første Kone; men da hun hed Kirsten Marie Leth og døde i 1820'erne, kan Bogstaverne jo ikke godt passe paa hende.¹⁾

Ved Nedkørslen til Bodil Mølle staar en Vildbane-sten fra det skanderborgske Vildbane-Distrikt. Den er kløvet i to Halvdele, der er opstillet paa hver Side af Vejen. Der menes, at der i sin Tid er opkrævet Bro- penge her, hvilket formentlig bestyrkes derved, at man har fundet gamle Mønter i Jorden tæt ved Stenene.

Foerløse Gaard, tæt vesten for Hørning By ved Vejen til Adslev, købtes 1806 af Rasmus Pedersen Møller fra Stjær († 1843) og ejedes derefter fra 1849 af dennes Søn Niels Rasmussen M. († 1858). Hans Enke giftede sig med Mandens Brodersøn Peder Pedersen, der saaledes fik Gaarden. Under sit 3-aarige Soldaterliv i Altona havde P. P. lært Urmageriet og kunde derfor forsyne Omegnens Beboere med Ure.²⁾ Hans Datter blev 1901 gift med Rasmus Juel, den nu- værende Ejer, tidligere Mejeribestyrer. Gaarden ud- flyttedes fra Byen efter Branden 1859.

Lethsminde, en Gaard, der 1768 skødedes af Rytterdistriktet til Niels Pedersen Leth. Senere ejedes den af Nis Jessen († 1843), der var gift med Abelone Pedersdatter Leth, og derefter af Sønnen Peder Leth Nissen († 1875), i hvis Slægt Ejendommen havde væ- ret (som Fæstegods) i 2—300 Aar. Leth Nissen om- byggede Gaarden, der før laa i Hørning By, efter den store Ildebrand. Herom vidner Indskriften paa Stue- huset: »Opbyggt af P : L : N : A : J : N : 1859«. (Paa Laden staar: P L A I). 1884 overtoges Gaarden af Sønnen Julius Nissen; og i 1903 købtes den af Niels Møller Pedersen for 70,000 Kr. Til Gaarden hører en Vindmølle.

Skovlund, et Hus ved Overskov.

Skovgaard findes paa Videnskabernes Selskabs Kort fra 1789.

1) Se iøvrigt Aarh. St. Aarb. 1928, S. 128.

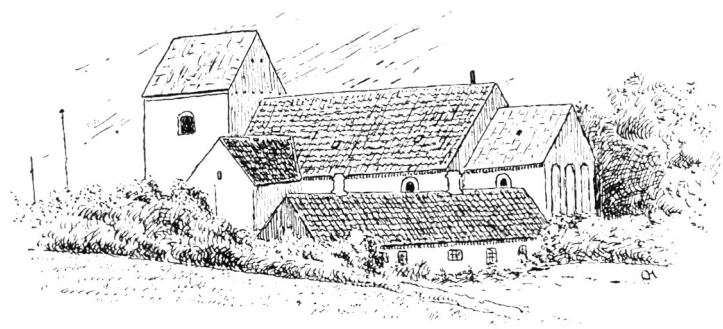
2) Se Rasmus P. R. Møller: Efterslægt af Rytter- og Selvejer- bonden Jens Nielsen. Aarhus 1921, S. 158.

Bjertrup Østergaard, ejedes 1877 af Erik Jørgensen († 1888). Hans Enke Margrethe, f. Jensen, overdrog den til sin Stedsøn Olav Jørgensen Gaarden, der tidligere hørte til Dam Jørgensens Gaard i Bjertrup, er bygget ca. 1872.

Bjertrup Vestergaard ejes af Øjvind A. Andersen. Lovisenhøj kaldtes et Sted i Hørning Sogn 1870.

Kirken,

der er selvejende, bestaar af Skib og Kor (begge fra romansk Tid), Taarn mod Vest og Vaabenhus mod Syd. Skibet er opført af raa Granit og Munkesten,

Hørning Kirke.

Koret af Kalkstenskvadre. Langs Taget gaar en Rundbuefrise, og Østgavlen er forsynet med Pilastre. Indvendigt i Korgavlen sidder den oprindelige Egetræsramme i et tilmuret Vindue. Skibet og Koret har i den senere Middelalder faaet Hvelvinger. Taarnet, der ikke har indvendig Forbindelse med Skibet, og Vaabenhuset er af Munkesten. Hele Kirken er hvidkalket. Skibet og Vaabenhuset er tækkede med Tegl, Taarnet og Koret med Bly.

I 1581 skriver Kancelliet til Claus Glambach, Lensmand paa Skanderborg: Denne Brevviser, Rasmus Svendsen i Hørning, har berettet, at Hørning Kirke-taarn for nogen Tid siden skal være nedfaldet og have gjort stor Skade paa Kirken, saa at den højlig har Hjælp behov, saa meget mere som Blyet paa Kirken i Holger Rosenkrantz' Tid¹⁾ er taget af og an-

¹⁾ Han var Lensmand 1560—73.

vendt til Skanderborg Slots Behov, hvorfor ovennævnte Rasmus Svendsen, der var Kirkeværge paa den Tid, nu tiltales. Forholder det sig saaledes, at Blyet var kommet til Slottets Behov, skal Cl. Glambech sørge for, at Kirken faar Erstatning i Sten, Tømmer eller andet, og at Rasmus Svendsen bliver utiltalt.¹⁾

Altertavlen, der er i Renæssancestil, skal være opsat 1593.²⁾ Det gamle Alterbillede (Nadveren) hænger nu i Vaabenhuset; det nuværende er en Kopi af Dorphs Disciplene paa Vejen til Emaus, malet 1888 af R. Christiansen.

Paa Alterstagerne staar:

TERCKEL HANSEN BORVMHOLM
KARENE HANSDATER · I · FREERSLØF

desuden Aarstallet 1598 og et Vaaben, i hvis Skjold ses en Kvist med et Blad (Egeblad?) og paa Hjælmen to Vesselhorn. Om Terkel Hansen Borumholm er der talt under Gaarden Borumholm i Fregerslev.

Døbefonten er af Granit i romansk Stil.

Paa Prædikestolen, der er i Renæssancestil og restaureret 1901 forekommer samme Navne som paa Alterstagerne i denne Indskrift:

BEATI · QVI · ADIVNT · VERBVM · DEI · ET · CVSTODIVNT · ILLVD · LVCÆ · II · [∴ Salige ere de, som høre Guds Ord og bevare det]. KAREN HANSDATER · VDI · FREGERSLØE · TERCKEL · HANSEN · BORVMHOLM · VDI · FREGERSLØF · SLODTSSKRIFVER · PÅ · SCANDERBORRIG · LOD · DENNE · PREDICKSTOL · GIÖRE · ANO · DNI · 160—.

CELUM · ET · TERRA · TRANSIBVNT · VERBVM · AVTEM · DNI · MANET · IN · ETERNVM. [∴ Himmel og Jord skulle forgaa, men Herrens Ord forbliver evindeligt].

2 Lysekroner. Paa den ene staar: *Skænket af Hörning Sogns Menighed Aar 1909*, paa den anden: *Skænket til Hörning Kirke Anno 1906 af Möller J. Dam og Hustru Karen f. Möller af Bodil Mölle og Gaardejer J. Rasmussen og Hustru Petrine f. Möller af Hörning.*

¹⁾ Jydske Tegnelser. II, 230.

²⁾ D. Atl. IV, 195.

Et Skib, skænket til Kirken af Rasmus Kattrup i Klappergaard i Bjertrup, er for længe siden forsvundet.
Nyt Pulpitur med Orgel.

I Vaabenhuset er indmuret nogle gamle Gravstene, der formodentlig forhen har ligget i Kirkegulvet. Paa en af disse er der udhugget Brystbillede af en Mand med Pibekrave og højt opstaaende Kofteopslag. Ved Siden et Skjold med Bomærke, sammensat af et latinsk I og M. Indskriften lyder:

Vnder denne steen Ligger / Begraven [Salig?] mand Jens / Ma[ds]en som [boede?] i freersløff / oc døde den 29 dag Augusti / Anno domini 1592. Herhos / Ligger oc hans fjerre daatter / Dorette Jensdatter som døde viii / Dage Effter Hanom, Gud giffue / dennom medt alle christene, En / gledelig oc ærefuld opstandelse.

Paa den anden Sten findes foroven et Relief af Christus med Sejrsfanen. Derunder staar:

HER VNDER HVILER ERLIG / ACHTBAR OC VELFOR-
NEM / ME MAND OLLVF PEDERSON / FREESLØF FORDVM
HERRIDTZ / FOGET I HIEREMSLØF HERRIDT / SOM BOEDE
I HONING [p: Hørning] DC DODE / DEN 24. MAIVS · 1681 ·
UDI / HANS ALDER 64 AAR MED / KIERRE HVSTRV ER-
LIG DYDE / RIG · OC GVD ELSKENDE · / MATRONE KIER-
STIN MADZ / DAATTER · SOM DØDE / DEN 2 IULIUS 1689
/ UDI HINDIS ALDERS 57. / AAR, OC LEFVEDE DE TIL /
SAMMEN I ECTESKAB UDI 24 AAR · MIDLER / TID VEL-
SIGNEDE GVD / DENNEM MED 4 SØNNER / OC 4 DØT-
TERE · GVD / GIFVE DENNEM EN GLÆ / DELIG · OC
ÆREFVLD / OPSTANDELSE.

Herunder et Bomærke, dannet af Bogstaverne O og P.

Paa en sort Sten sammesteds findes en Indskrift, hvoraf nu kun kan læses:

HER VNDER O....S....LIG / GER B[E]G[RAFVEN] [ER-
LIG?] OC WEL / ACT MAND..... MIKELSEN / I HØR[NIN]G
[SOM VAR? F]ØD I DEN / SAME [GAARD?] SOM..... [V]ØR
HERRE / HANNOM [30?] ..... SOM DØDE / DEN ..... B
.... MED SIN / KIERE HOST[RO ERLI?]G OC GVD / [FRY-
TIG?] .... KAREN RASMVS / DATTER [FØD VDI?] BERING
SOM / DØDE DEN ..... GVD GIFVE / DENNOM [MED ALLE
TRO CHRISTNE? E]N GLEDE / LIG OC ÆREFVLD OPSTAN-
DELSE?] AMEN / [1]6..... S ..... 22.

Endelig findes i Vaabenhuset en fjerde Gravsten. Den er fra den tidlige Middelalder, uden Indskrift, men med et udhugget Stangkors og Rebsnoning langs Randen.

Over Vaabenhusets Dør staar Frederik V's Navnetræk.

I Taarnet hænger en Klokke, hvorpaa kun staar: 1773. Den forrige Klokke skal ifølge »Danske Atl.« være støbt 1593.

Sognedegne til Blegind og Hørning.

Disse boede i Hørning, men findes omtalte under Blegind Sogn.

Lærere (nu Førstelærere) ved Hørning Skole.

17...-37. Anders Galthen (senere Sogndegn). Sognepræsten skriver om ham 1739: Degnen Anders Galthen bor i Hørning og har nogenledes Degnebolig, har i mange Aar været ved den kgl. Skole i Hørning og endelig ikke fattes paa de Ting, som udvortes hører til Skolevæsenet; men som Fejlerne hos ham ville ikke lade sig aflede ved en og anden Advarsel og Formaning, blev han for 2 Aars Tid siden removeret fra Skoleembedet og nu siden har levet i Armod ved sit ringe Degnebrød, saa jeg haaber, at den Trang med Guds Bistand gør ham bekvem til at forestaa Skoleembedet, om det igen bliver betroet ham.¹⁾ Man tager næppe meget fejl ved at anse Flasken for Anders Galthens Svaghed.

1741. Mads Madsen.

1787. Jens Jensen Brun, »kongelig Skoleholder«, f. ca. 1739, gift med Anne Dorete Jørgensdatter, f. ca. 1732.

(1801-04). Niels Friis, f. ca. 1760, g. m. Abigail Rasmusdatter, f. ca. 1770. Børn: Else Marie, Rasmus og Margrethe.

1814-28. V. Friis, kaldet $\frac{24}{11}$ 14, afskediget $\frac{27}{11}$ 28.

1829-59. Friderich Friderichsen, f. i Hørning Sogn (Randers Amt) $\frac{27}{12}$ 1805 (S. af Skolelærer Søren F. og Ingeborg Basse), kaldet $\frac{7}{4}$ 29, afsk. $\frac{26}{11}$ 59. G. $\frac{13}{12}$ 1828 m. Margrethe Nielsdatter Friis (D. af Næstformanden), f. i Hørning (Aarhus Amt) 1804. Plejesøn: Frederik Sørensen.

1860-95. Truels Lauritzen Kragh, f. i N. Bjert (Eltang Sogn) $\frac{4}{5}$ 1827 (Søn af Hjælpe lærer Laus Truelsen K. og Kirsten Marie Sørensdatter), kaldet $\frac{7}{10}$ 60, afsk. $\frac{31}{5}$ 95, Dannebrogsm., † $\frac{22}{3}$ 1909. G. m. Susanne Fransine Noline Ammentorp, f. i Aagaard (Stamp Sogn) $\frac{13}{7}$ 1830 (D. af Forpagter Anders Christian A. og Olivia Lund), † i Nov. 1907. De ligger begge begravet paa Hørning Kirkegaard. Børn: Anders Chr. Ammentorp, Anna Livia Lund og Laura Kirstine Marie.

¹⁾ Indberetning til Aarhus Stiftsøvrighed.

- 1895—1901. Niels Lovmand Hvid, f. i Strands paa Mols $\frac{7}{12}$ 1870 (S. af Købmand Anders Mikkelsen H. og Karen Sørensen), dimitteret fra Silkeborg Seminarium 1890, tog udvidet Organisteksamen i København 1899, blev saa Andenlærer i Hornslet og derefter i Brabrand. Til Embedet i Hørning blev han kaldet $\frac{1}{11}$ 95, hvorefter han $\frac{12}{6}$ 1901 blev Lærer ved Ribe Borgerskole og Kantor ved Domkirken.
- 1901—26. Jens Peter Christensen, f. i Fjeldsted (Randers Amt) $\frac{19}{3}$ 1861 (S. af Brolægger Christen Pedersen og Ane Poulsen), dimitteret fra Ranum 1893, Lærer i Egebjerg ved Horsens $\frac{7}{9}$ 93 til 98, i Mesing $\frac{4}{1}$ 98 til $\frac{7}{9}$ 1901, da han kaldedes til Hørning.
- 1926—. Kristian Samuel Reinholdt, g. m. Martha Kirstine Østergaard.
-

Andre Personalialia af Interesse i Hørning Sogn er bl. a. følgende: Jens Bunde i Hørning 1575; Johan Bøtger, Husmand i Fregerslev 1801; Henrik Julius Callenberg, Strandkontrollør, boede i Hørning 1732; Major Iver Coucheron v. Rummelhoff, levede som Pensionist i Hørning 1834; Jens Madsen Due i Bjertrup 1740; Niels Due i Hørning 1770; Dyrslæge Schiærning, sammesteds 1834; Oluf Skoug, Gaardmand i Fregerslev 1801; Korporal Suichenberg, boede i Fregerslev 1668; Peter Tolstrup, Landmand i Hørning 1839, g. m. Hylleborg Cathrine Soli.
